

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2018. május 25.

PSZICHOLÓGIA

KÖZÉPSZINTŰ ÍRÁSBELI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

Általános tudnivalók a javításhoz

Az írásbeli feladatsor megoldására maximálisan 90 pont adható az alábbi táblázat szerint:

I. Fogalom	II. Kísérlet	III. Rövid esszé	IV. Hosszú esszé
5x5=25 pont	15 pont	15 pont	35 pont

Az alábbi javítási-értékelési útmutatóban szereplő elemekért, a tartalmilag helyes válaszokért akkor is megadható a megjelölt pontszám, ha a vizsgázó a fogalmat vagy a pszichológiai jelenséget nem a megadott szakkifejezésekkel írja le. A szaknyelv helyes használatáért az esszékérdések esetén külön pontszám jár.

A javítási-értékelési útmutatóban a zárójelek (...) közt megadott információk nem szükségesek a teljes pontszámhoz, ezek a helyes választ kiegészítő elemek vagy egyéb információk a javító számára, illetve olyan pontosításai a válasznak, amik nélkül is megítélhető az adott pontszám. A ferde vonallal – a / jellel – megadott fogalmaknak bármelyike elfogadható, és csak az egyik megnevezése esetén is jár a maximális pontszám.

Mind a rövid (III.), mind pedig a hosszú esszé (IV.) esetében csak az egyik kérdéskört kell kifejteni. A bekarikázással megjelölt esszé kifejtését pontozzuk, ha esetleg mindkettőt kidolgozza, a nem jelöltet figyelmen kívül hagyjuk. Amennyiben nincs jelölve a választott esszé, és mindkettő kidolgozásra kerül, és nem jelzi egyértelműen (pl. áthúzással), hogy melyik a választott esszé, akkor az elsőként kifejtettet kell értékelni.

I. FOGALOM (összesen 25 pont)

Határozza meg az alábbi fogalmakat, kiemelve a leglényegesebb sajátosságokat, és hozhat jellegzetes példákat is! Ha a fogalomnak vannak alcsoportjai, akkor nevezze meg azokat is!

a) monokuláris távolsági jelzőmozzanat fogalma és fajtái

A távolsági jelzőmozzanatok a retinán megjelenő kétdimenziós kép azon jelzései, melyeket az észlelő a háromdimenziós világbeli távolságok (tudattalan) kikövetkeztetéséhez használhat. A monokuláris jelzőmozzanatok csak egy szemet igényelnek. Fajták említése: takarás, relatív nagyság, relatív magassági helyzet, lineáris perspektíva, textúragradiens.	5 pont
HIÁNYOS VÁLASZ ESETÉN	
egyszemes látás esetén (is) létrejönnek	1 pont
kétdimenziós kép jelzései	1 pont
háromdimenziós világ távolságaira következtetünk belőlük	1 pont
fajták említése: takarás, relatív nagyság, relatív magassági helyzet, lineáris perspektíva, textúragradiens (példánként 1-1 pont)	max. 3 pont
Összesen legfeljebb	5 pont

b) nagyság-távolság invarianciaelv

A nagyságészlelés jellemzője. Az észlelt nagyság a retinális kép méretének és a tárgy észlelt távolságának szorzata. Tehát egy tárgy észlelt nagysága nő a tárgy retinális képének nagyságával, és minél távolabbinak észleljük a tárgyat, annál nagyobbak látjuk ugyanakkora retinális kép esetén. Ez hozza létre a nagyságkonstanciát.		5 pont
HIÁNYOS VÁLASZ ESETÉN		
a nagyságészleléshez tartozó fogalom a nagyság-távolság invariancia	1 pont	
a nagyság-távolság invariancia miatt jön létre a nagyságkonstancia jelensége	1 pont	
a szorzat pontos meghatározása: az észlelt nagyság a retinális kép méretének és az észlelt távolságnak a szorzata	4 pont	
egy tárgy észlelt nagysága nő a tárgy retinális képének nagyságával	2 pont	
egy tárgy észlelt nagysága nő a tárgy észlelt távolságának növekedésével	2 pont	
konkrét példán keresztüli magyarázat, a nagyságészlelés és nagyságkonstancia említése nélkül	3 pont	
Összesen legfeljebb		5 pont

c) klasszikus kondicionálás

A tanulás egyik fajtája. A feltétlen reflexet kiváltó inger (feltétlen inger) és egy semleges inger (feltételes inger) közti kapcsolat/együtt járás megtanulása a két inger rendszeres időbeli érintkezése következtében.		5 pont
HIÁNYOS VÁLASZ ESETÉN		
a tanulás egyik fajtája	1 pont	
két inger következetes/rendszeres társítása	1 pont	
időbeli érintkezés	1 pont	
feltétlen inger és feltételes inger említése (csak mindkettő említése esetén jár a pont)	1 pont	
feltétlen inger meghatározása: feltétlen választ kiváltó inger	1 pont	
feltételes inger meghatározása: korábban semleges inger	1 pont	
egy konkrét példán keresztüli magyarázat is elfogadható, például: étel és hang társítása nyomán az állat a hang hatására is nyálzani kezd	3 pont	
Összesen legfeljebb		5 pont

d) kritikus periódus a fejlődésben

Az egyén életének olyan döntő/meghatározott időszaka, amikor valamilyen sajátos eseménynek vagy környezeti hatásnak kell érvényesülnie, hogy a fejlődés normális módon folytatódhasson.		5 pont
HIÁNYOS VÁLASZ ESETÉN		
az egyén életének olyan döntő/meghatározott időszaka	1 pont	
sajátos eseménynek vagy környezeti hatásnak kell érvényesülnie ebben az időszakban	1 pont	
a fejlődés normális módon való folytatásához szükséges időszak	1 pont	
példán keresztüli meghatározás: pl. nyelvelsajátítás, idegen nyelv hangzókészletének megtanulása, kötődés stb.	3 pont	
Összesen legfeljebb		

e) proszociális agresszió és előfordulása a mindennapi életben

Olyan szándékos és erőszakos / a másik viselkedési szándékát meggátoló, fizikai vagy lelki sérelmet okozó viselkedés, ami egy másik személy javát, védelmét, segítségét szolgálja. Példa említése: pl. kiállok a bántott gyengébb gyerek érdekében, a kapálódzó fuldoklót „megfőkezem”, rákiabálok az autó elé lépni indulóra.		5 pont
HIÁNYOS VÁLASZ ESETÉN		
szándékos viselkedés (akkor is adunk pontot, ha a példából derül ki egyértelműen a szándékosság)	1 pont	
erőszakos / a másik viselkedési szándékát meggátoló viselkedés	1 pont	
másik személy(ek) javát szolgálja	1 pont	
példa említése	2 pont	
Összesen legfeljebb		5 pont

II. Kísérlet (összesen 15 pont)

Ismertesse Seligman tanult tehetetlenséggel kapcsolatos, kutyákkal végzett kísérletének jellemzőit! Térjen ki a fogalom meghatározására, a kísérlet eredményeinek tanulságaira és arra, hogy mennyiben vonatkoztathatók ezek az eredmények az emberi viselkedésre is! Írjon konkrét példákat is, amikor a tanult tehetetlenség jellemzi a személyt!

Az egyes szempontokért akkor adható meg a pont, ha nem csupán a tartalmi elem mint kifejezés szerepel, hanem ezt helyesen használja a kísérlet bemutatására.

	Részpontok	Összesen
A tanult tehetetlenség fogalma		
Az elmélet leírása: a tanult tehetetlenség elmélete azt magyarázza, miképpen vezethetnek fásultsághoz/depresszióhoz a kellemetlen és befolyásolhatatlan események.		2 pont
A kísérleti elrendezés leírása:		
a kísérlet leírása: a kísérleti állat olyan kísérleti dobozban van, amelyben két, gáttal elkülönített rész van, és át tud ugrni a másik részbe	1 pont	összesen 5 pont
az állat megtanulja, hogy átugorjon a ketrec másik oldalára, hogy megszüntesse a lábát ért áramütést	1 pont	
fényjelzést adva az áramütés előtt az állat megtanulja elkerülni az áramütést, már a fényjelzésre átugrik a másik helyre	1 pont	
(ha) a kísérleti állat (korábbi kondicionálással) megtanulta, hogy számára az áramütés elkerülhetetlen volt / mindkét ketrecrészbe vezettek egyidejűleg áramot / nem lehetett elmenekülni /nem jelezte előre semmi az áramütést (az egyik szempont említése esetén is jár a pont)	1 pont	
(akkor) az állat ült a dobozban és tűrte az áramütést / az új helyzetben is feladta a próbálkozást (az egyik szempont említése esetén is jár a pont) / nagyon nehezen tanulta meg a fényjelzésre az áramütés elkerülésének lehetőségét	1 pont	
A tanult tehetetlenség szerepe az emberi viselkedésben:		
befolyásolhatatlan események hatására az embernél is kialakulhat tanult tehetetlenség	1 pont	összesen 2 pont
cselekvéshiány, fásultság, visszavonultság, a küzdelmek feladása, depresszió jellemzi (minimum két jellemző említése esetén adható 1 pont)	1 pont	
példa említése a tanult tehetetlenségre: pl. sikertelen tanulók, bántalmazott családtagok, hajléktalanok, munkanélküliek, igazságtalanul fogva tartottak	példánként 1-1 pont	max. 2 pont
a leírás koherenciája (logikus felépítés)		2 pont
szaknyelvi megfogalmazás		2 pont
Összesen legfeljebb		15 pont

III. Rövid esszé (összesen 15 pont)

Az alábbi két kérdéskör közül válassza ki az egyiket, és fejtse ki az ezzel kapcsolatos ismereteit!
 A választott rövid esszé sorszáma (karikázza be): 1. 2.

1. Foglalja össze a személyiségre vonatkozó típusanok és vonásméletek megközelítésének jellemzőit, a főbb típusanokat és vonásméleteket! Térjen ki az elméletek korlátaira, az ezekkel kapcsolatos esetleges problémákra is!

	Részpontok	Összesen
a típus fogalma: az emberek olyan állandó jellemzőkkel rendelkeznek, amelyek éles határokkal rendelkező minőségi különbségek / egy típusra vagy jellemzők, vagy nem (az egyik szempont említése esetén is jár a pont)		1 pont
(Jung tipológiája) az emberek extravertió és introvertió típusba/kategóriába sorolhatók Jung tipológiája helyett / (Hippokratesz/Galenosz) ókori tipológia – kolerikus, szangvinikus, melankolikus, flegmatikus típus – is elfogadható		1 pont
az extravertió fogalma: szociábilis / kifelé forduló típus (egy adekvát jellemző esetén is 1 pont)	1 pont	max. 2 pont
az introvertió fogalma: visszafogottabb / zárkózott / befelé forduló (egy adekvát jellemző esetén is 1 pont)	1 pont	
Galenosz kategóriái közül minimum kettő, maximum három helyes meghatározása; kolerikus: hirtelen indulatú/impulzív, szangvinikus: lelkesedő/kiegyensúlyozott, melankolikus: mélabús/szomorkás, flegmatikus: közönyös/nehéz kímoldítani a nyugalmából	1 pont	
Galenosz mind a négy kategóriájának meghatározása	2 pont	
a vonás fogalma: a személyek folytonos változók vagy dimenziók / mennyiségi különbségek mentén térnek el egymástól (az egyik szempont említése esetén is jár a pont)		1 pont
a „Nagy Ötök” / Big Five nagyfaktoros/főlérendelt/szupervonás személyiségmodell említése (az egyik szempont említése esetén is jár a pont)		1 pont
a Big Five faktorok felsorolása: - extravertió		1 pont
- barátságosság		1 pont
- lelkiismeretesség		1 pont
- emocionalitás		1 pont
- nyitottság/intellektus		1 pont
gondolkodók (pl. Hippokratesz, Galénosz), kutatók (pl. Eysenck, Cattel) elméletének említése, akkor is pontozzuk, ha az elmélet leírására korábban adtunk pontot; gyakorlati tanulságok (pl. vonások alapján, mit várhatunk a személytől a jövőben), felmerülő problémák említése (pl. főlérendelt vonásokkal könnyebben kezelhető kép rajzolható a személyiségről, de információk vesznek el, a viselkedés előrejelzési pontossága csökken / a szupervonások tartalma még ma is vitatott)	szerzőnként és/vagy példánként 1-1 pont	max. 2 pont
a leírás koherenciája (logikus felépítés)		1 pont
szaknyelvi megfogalmazás		1 pont
Összesen legfeljebb		15 pont

2. Mutassa be a mnemotechnikai eljárásokat, amelyek segítik az emlékezeti tartalmak megjegyzését, és írja le, hogy milyen körülmények segítik a felidézést! A körülmények szerepénél hivatkozzon kísérletre, és ahol lehet, írjon példát is!

	Részpontok	Összesen
konkrét mnemotechnikai módszerek leírása		
helyek módszerének említése	1 pont	max. 6 pont
helyek módszerének leírása: konkrét ismert tér egyes helyeihez kötjük a megjegyzendőké képét	1 pont	
kulcsszó-módszer említése	1 pont	
kulcsszó-módszer leírása: idegen nyelvi szó és anyanyelvi szó jelentés alapú kapcsolata / hangzás / képi kapcsolat alapján	1 pont	
mozaikszó-alkotás említése	1 pont	
mozaikszó-alkotás leírása: a megtanulandók szókezdetek alapján szó alkotása	1 pont	
rímalkotás említése	1 pont	3 pont
rímalkotás leírása: versbe szedett tartalom	1 pont	
kontextusfüggő tanulás említése	1 pont	
kontextusfüggő tanulás leírása: ha a felidézés és a tanulás helye / közbeni lelkiállapot azonos, az könnyíti az emlékezést	1 pont	3 pont
a bűvárokkal végzett kísérlet (Godden és Baddeley)	1 pont	
gyakorlati példák említése – példánként egy-egy pont <ul style="list-style-type: none"> - <i>curtain</i> szó megtanulása kulcsszó-módszerrel: körte mintájú függöny elképzelése - németben a mellékmondat szórendjének megtanulása: KATI (kötőszó, alany, többi mondatrész, ige) – mozaikszó-módszer - görög múzsák kezdő szótagjaiból mondat – mozaikszó-módszer - DEÁK F: zsírban oldódó vitaminok – mozaikszó-módszer - ha elfelejték valamit, érdemes visszamenni oda, ahol még tudtam – kontextus szerepe - könnyebb abban a teremben dolgozatot írni, ahol tanultunk – kontextus szerepe - stb. 		max. 3 pont
a leírás koherenciája (logikus felépítés)		2 pont
szaknyelvi megfogalmazás		1 pont
Összesen legfeljebb		15 pont

IV. Hosszú esszé (összesen 35 pont)

Az alábbi két kérdéskör közül válassza ki az egyiket, és fejtse ki az ezzel kapcsolatos ismereteit!

A választott hosszú esszé sorszáma (karikázza be): 1. 2.

1. Mutassa be Maslow motivációs elméletét és annak kritikáját! Ahol lehet, említsen gyakorlati példákat is!

	Részpontok	Összesen
Maslow elhelyezése a humanisztikus elméletben és elméletének alapfogalmai		
a humanisztikus megközelítés említése	1 pont	4 pont
a humanisztikus megközelítés lényegének megfogalmazása: fejlődésre képes ember, önmegvalósítás (az egyik szempont említése esetén is jár a pont)	1 pont	
önmegvalósítás mint kulcsfogalom kifejtése: a személy fejlődési jellemzője, hogy kedvező körülmények esetén kibontakoztatja a benne rejlő lehetőségeket / képességeket	1 pont	
szükséglet hierarchia / szükségletek piramisa kifejezés említése	1 pont	
A szükséglet hierarchia szintjeinek említése		
- biológiai/fiziológiai/homeosztatisz szükségletek	1 pont	max. 7 pont
- biztonság	1 pont	
- szeretet / valahova tartozás	1 pont	
- megbecsülés / önértékelés	1 pont	
- kognitív / intellektuális / tudás megszerzésére irányuló szükségletek	1 pont	
- esztétikai szükségletek	1 pont	
- önmegvalósítás	1 pont	
Helyes sorrend esetén (csak a teljes lista megléte és hibátlan sorrend, egy pont nem adható)		2 pont
Az egyes szintek rövid jellemzése		
- biológiai/fiziológiai szükségletek: éhség, szomjúság stb.	1 pont	max. 7 pont
- biztonság: veszélytől távol lenni, épségben	1 pont	
- szeretet: elfogadás, érzelmeteli emberi kapcsolatok	1 pont	
- megbecsülés: kompetensnek lenni, elismerést kapni, teljesítményt felmutatni	1 pont	
- kognitív: megismerni, megérteni, felfedezni	1 pont	
- esztétikai szükségletek: szimmetria, szépség, rend iránítói igény	1 pont	
- önmegvalósítás: önkitaljesítés, a lehetőségek teljes kibontakoztatása	1 pont	
A szintek csoportosítása		
hiány (alapú) szükségletek: addig hatnak, míg ki nem elégítjük őket	2 pont	4 pont
növekedési szükségletek: csak a hiányszükségletek kielégítése után képesek motiválni, növekvő mértékben hatnak az egyénre	2 pont	
Példák: az egyes szintek egymásra épülése példákkal illusztrálva – bármilyen releváns példa elfogadható		
háborúban, tehát létbizonytalanság esetén a szorongás miatt kevésbé tudunk kognitív, esztétikai vagy önmegvalósító törekvéseinkre figyelni	1 pont	max. 3 pont
családon belüli erőszak, bántalmazás hatására az iskolai teljesítmény romlása is bekövetkezhet	1 pont	
hajléktalanság esetén, ahol hiányt szenvednek a biológiai és a biztonsági szükségletek is, kevésbé valósul meg például az esztétikai igény vagy intellektuális teljesítmény	1 pont	
a szeretett tanító diákjai jobban teljesíthetnek	1 pont	

Kritika		
az elmélet kritikája gyakorlati példákkal illusztrálva – elkötelezett, érett személyiség képes nélkülözés mellett is magas szintű teljesítményre (éhező festők, Radnóti Miklós, remeték stb.)		max. 3 pont
az esszé koherenciája, szaknyelvi megfogalmazás		max. 5 pont
Összesen legfeljebb		35 pont

2. Írja le az attitűd fogalmát, összetevőit és funkcióit, hozzon mindegyikre példát! Fejtse ki példával is illusztrálva, hogy mi az attitűd és a viselkedés kapcsolata!

	Részpontok	Összesen
Az attitűd fogalma: értékelő viszonyulás a környezet tárgyaihoz, személyeihez		1 pont
Összetevői		
kognitív komponens	2 pont	összesen 6 pont
viselkedéses komponens	2 pont	
érzelmi komponens	2 pont	
a komponensek példán keresztüli bemutatása: ha külön-külön hoz példát, akkor példánként 1-1 pont, ha egy példán keresztül mindháromat, akkor erre adunk 3 pontot pl. egy komponens: nem szeretem a lila színt; mindhárom: biztonságosnak tartok egy autómárkát, ilyen kocsit veszek, tetszik ez az autó		max. 3 pont
Attitűd és viselkedés viszonya		
az attitűdből nem következik közvetlenül a viselkedés	1 pont	összesen max. 3 pont
a viselkedés és az attitűd közti kapcsolatot befolyásolják az attitűd tárgyjellemzői: hozzáférhetőség, specifikusság, számunkra fontos, ellentmondás-mentesség, személyes élmények (ezek közül bármelyik szempont említése esetén jár a pont)	1 pont	
példa említése: abból, hogy kedvenc tantárgyam a pszichológia tárgy, nem következik az, hogy ezt tanulom leginkább stb. (egy példa esetén is két pont)	1 pont	
szóban és viselkedés szintjén mutatott attitűd különbsége		2 pont

Az attitűd funkciói		
instrumentális funkció említése	1 pont	max. 15 pont
instrumentális funkció fogalma: hasznom van belőle	1 pont	
példa az instrumentális funkcióra: pl. támogatom a diákösztöndíj felemelését, amíg én is diák vagyok	1 pont	
értékkifejező funkció említése	1 pont	
értékkifejező funkció fogalma: az értékrendemet tükröző nézetek vagy magatartás támogatása	1 pont	
példa az értékkifejező funkcióra: pl. aki környezetvédő, az támogatja a szelektív hulladékgyűjtést	1 pont	
csoporthoz igazodás említése	1 pont	
csoporthoz igazodás funkciója: a csoporthoz tartozás érzését erősíti, hogy ugyanazt az attitűdöt képviseljük	1 pont	
példa a csoporthoz igazodásra: pl. mindenki tovább tanul az osztályból	1 pont	
ismereti funkció említése	1 pont	
ismereti funkció fogalma: a világban való eligazodást szolgálja	1 pont	
példa az ismereti funkcióra: a növényi élelmek egészségesek, ezért több zöldséget fogyasztok	1 pont	
érvédelmi funkció említése	1 pont	
érvédelmi funkció fogalma: a saját önértékelés megőrzését, a szorongás elkerülését szolgálja	1 pont	
példa az érvédelmi funkcióra: pl. áldozat hibáztatása a rossz sorsáért	1 pont	
az esszé koherenciája, szaknyelvhasználat		max. 5 pont
Összesen legfeljebb		35 pont